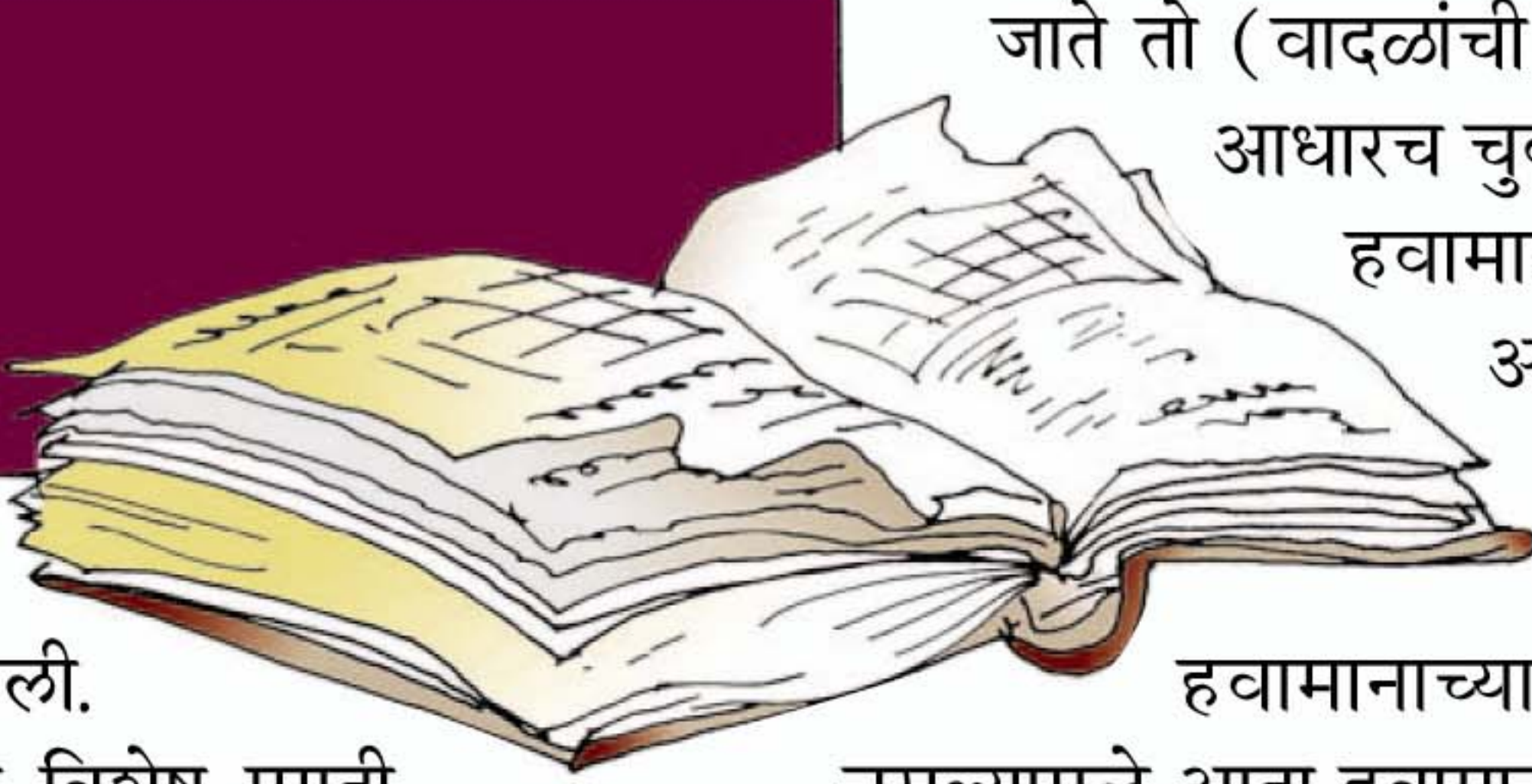

हवामानात खरंच बदल झाले आहेत का हे सांगण्यासाठी जुन्या काळातील हवामानाच्या नोंदी किती आवश्यक आहेत हे आपण जाणून घेतलेच. फार पूर्वी अशा नोंदी घेतल्या जात नव्हत्या. गेल्या दोन-तीनशे वर्षांच्या

जुन्या नोंदींची सत्यता

काळात तापमान, पाऊस, वाऱ्याचा वेग, हवेतील बाष्पाचे प्रमाण, वादळे, त्यांची तीव्रता अशा नोंदी घेण्यास सुरुवात झाली.

मात्र, पूर्वी तंत्रज्ञानात विशेष प्रगती झाली नव्हती. त्यामुळे जुन्या काळी घेण्यात आलेल्या हवामानाच्या नोंदी किती खऱ्या आहेत याबाबत शंका घेतली जाते. याचे एक उदाहरण देता येईल. साधारणतः पस्तीस-चाळीस वर्षांपूर्वी म्हणजे १९७० सालापूर्वी उपग्रह सोडले जात नव्हते. परिणामी उपग्रहावरून मिळणारी माहितीसुद्धा उपलब्ध होत नव्हती. त्यामुळे समुद्रात निर्माण होऊन तिथेच विरून जाणाऱ्या काही वादळांची नोंदसुद्धा व्हायची नाही. आता मात्र तंत्रज्ञानात भरपूर प्रगती झाली आहे. त्यामुळे जगाच्या कोणत्याही कोपऱ्यात लहानसे वादळ निर्माण झाले तरीही ते समजते. पूर्वी उपग्रह नव्हते तेव्हा अशा लहान वादळांची नोंदच होत नव्हती. म्हणूनच पूर्वीच्या तुलनेत

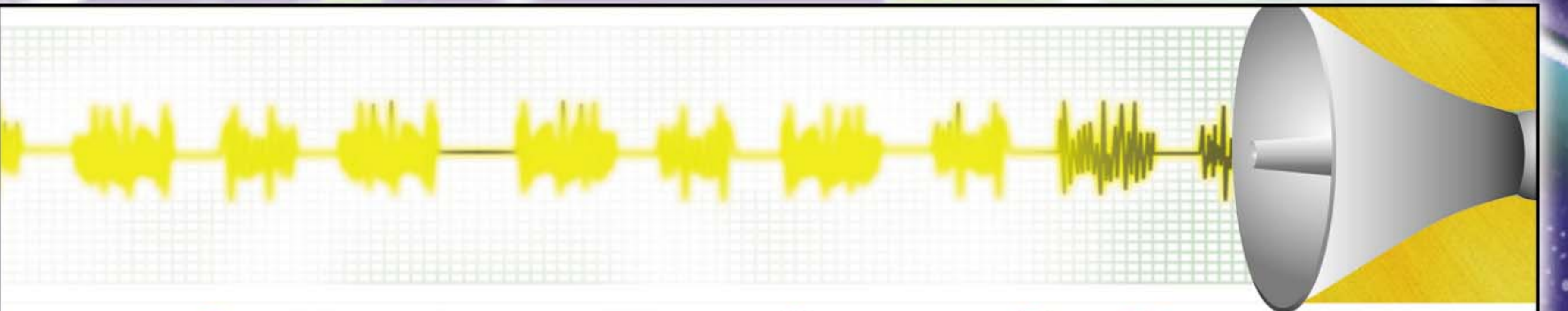
सध्या जगात जास्त वादळे निर्माण होत आहेत असे वाटू शकते. वादळांची संख्या वाढली याचा अर्थ असा काढला जातो की सध्या हवामानात बदल झाले आहेत. पण मुळात ज्या आधारावर हे बोलले जाते तो (वादळांची संख्या वाढल्याचा)

आधारच चुकीचा असेल तर मग हवामानात बदल झाला आहे, हे कसे मानायचे? जुन्या काळातील हवामानाच्या नोंदी अचूक नसल्यामुळे आता हवामान बदलले आहे असे मानणे योग्य नाही, असे काही अभ्यासकांचे म्हणणे आहे. त्यामुळेच हवामानात बदल होत आहेत आणि त्याचा परिणाम म्हणून भविष्यात वातावरणात फार मोठी उलथापालथ होईल असे समजून घाबरून जाण्याची गरज नाही. असेही हे अभ्यासक म्हणतात. हवामानबदलाच्या सिद्धांताला असे आणखीही काही आक्षेप आहेत.

प्रश्न- पूर्वी उपग्रह सोडले जात नसताना हवामानाच्या घटनांच्या अचूक नोंदी होत होत्या का?

(उत्तर- रविवार, १२ ऑक्टोबरच्या अंकात)

ध्वनी प्रदूषण टाळा आरोग्यदायी जीवन जगा

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ

Website: <http://mpcb.mah.nic.in>

गुरुवार, दि. ०९.१०.२००८ सकाळी ७.४० वा. आकाशवाणीच्या अस्मिता वाहिनीवर जागर पर्यावरणाचा कार्यक्रम ऐका.

तज्ज्ञ : अ. पा. देशपांडे (मराठी विज्ञान परिषद)

मुलाखत : रविराज गंधे